

MANIFESTUL DE LA BONN

LEV DODIN ȘI LES TRIOMPHESES

Cei 800 de oameni de teatru și 65 de autori veniți din 38 de țări europene la Festivalul „Bonner Biennale – Noi piese din Europa” observăm cu îngrijorare degradarea culturală de după schimbările politice din '89.

Constatăm că, înaintea acestor schimbări, în Est ca și în Vest, se investea mult în artă și cultură; în numeroase țări, ca de exemplu R.F.G. și R.D.G., se putea vorbi aproape despre o „reînarmare” culturală. O dată cu dărâmarea Zidului, această tendință s-a inversat în Europa. În mod vizibil, în cele două blocuri există mai mult interes pentru rolul propagandistic al artei decât pentru arta însăși.

Filosoful Max Weber spunea la începutul secolului: „O dată ce capitalismul a câștigat, el nu mai are nevoie de susținere spirituală”. Pentru ca aceste cuvinte să nu devină realitate, lansăm un apel tuturor forțelor politice din Europa, fie că sunt naționale sau extranaționale, de a face tot posibilul pentru a contracara degradarea instituțiilor culturale, a culturii, pentru ca libertatea și democrația, dobândite de curând, să nu fie abandonate umorilor vulgare ale capitalismului.

Direcția artistică a Festivalului „Bonner Biennale”, în numele participanților: Manfred Beilharz, Tankred Dorst, Ursula Ehler, Iris Laufenberg și autorii Bienalei:

ALBANIA	- Teodor Laco
AUSTRIA	- Marlene Streeruwitz
BELGIA	- Jean-Marie Piemme și Jan Lauwers
BELARUS	- Alexei Dudarev
BOSNIA HERZEGOVINA	- Katsa Celan
BULGARIA	- Iordan Radicikov și Konstantin Iliev
CEHIA	- Amost Goldflam
CIPRU	- Christakis Georgiou
CROAȚIA	- Slobodan Snajder și Lada Kastellan
DANEMARCA	- Sven Holm și Morti Vizki
ELVEȚIA	- Urs Widmer și Ruedi Häusermann
ESTONIA	- Mati Unt
FINLANDA	- Ouiti Nyytjä și Jouko Turkka
FRANȚA	- Jean-Claude Grumberg, Philippe Genty, Gilles Ségat și Jo Bitume
GERMANIA	- Dea Lohrer
GRECIA	- Iakovos Kambanellis
IRLANDA	- Billy Roche și Frank McGuinness
ISLANDA	- Olafur Haukur Simonarson și Ami Ibsen
ITALIA	- Dacia Maraini și Cesare Lievi
LETONIA	- Peteris Petersons
LITUANIA	- Alvydas Bausys și Grigorijus Kanovicus
LUXEMBURG	- Guy Rewenig
MACEDONIA	- Goran Stefanovski și Dejan Dukovski
MAREA BRITANIE	- Ken Campbell și Edward Thomas
NORVEGIA	- Cecilie Loveid
OLANDA	- Gerardjan Rijnders și Judith Herzberg
POLONIA	- Janusz Glowacki și Sławomir Mrożek
PORTUGALIA	- Yvette Centeno și Vera San Pays Lemos
ROMÂNIA	- Dumitru Solomon
RUSIA	- Viktor Slavkin, Sașa Sokolov, Oľia Muhina, Maria Arbatova
SUEDIA	- Katarina Frostenson
SERBIA	- Dušan Kovačević
SLOVACIA	- Martin Porubjak și Blaho Uhřar/Stoka
SLOVENIA	- Dušan Jovanović și Dane Zaic
SPANIA	- José Sanchis Sinisterra, Juan Macandé și Carles Santos
TURCIA	- Kerem Kurdoglu și Grupul Kaybolma
UCRAINA	- Jaroslav Stelmach și Alexandr Stoliarov
UNGARIA	- György Spiró și Péter Kárpáti

Începând din 1992, o inedită suită de evenimente culturale polarizează periodic atenția publicului parizian: „Les Triomphe de Russie à Paris”. Propagandă culturală cu substrat politic, „imaginea” Rusiei în Occident, dansuri tradiționale în șuierat de samovare – am fi tentați să credem. În realitate, nimic din toate acestea. „Les Triomphe” este, de fapt, un fel de sinteză a premiilor Molière, César, Victoire de la Musique și Goncourt, recompensând în fiecare an cinci artiști de cultură rusă din toate domeniile artei. Premiile sunt atribuite de un juriu independent de orice autoritate politică sau economică și animat de scriitoarea Zoia Buguslavskaja. Ceremonia de decernare are loc pe 7 ianuarie – zi de Crăciun în Rusia – la Teatrul Mare din Moscova și este retransmisă la televiziune.

Tumeul parizian a apărut ca o replică a unei manifestări similare – „Les Saisons françaises” –, care a inițiat un program complex de creații franceze în Rusia. În consecință, un dialog artistic permanent încearcă să revitalizeze legăturile culturale existente de mai bine de două secole între intelectuali din cele două țări.

Timp de zece zile, între 18 și 28 aprilie, concerte simfonice, operă, dans, cinema și, bineînțeles, teatru au adus în eclectismul vieții culturale pariziene nota inconfundabilă a artei autentice.

Lev Dodin și trupa de la Malii Teatr – una dintre surprizele Festivalului Teatrelor Europene de la București – au prezentat pe scena de la Bobigny un spectacol-maraton de mai bine de zece ore: **Demonii**, adaptare a romanului omonim de Dostoievski. Creată în 1991 în cadrul Festivalului de la Braunschweig, montarea lui Lev Dodin atinge proporțiile unei imense fresce, imagine tulburătoare a Rusiei, cu toate contradicțiile ei trecute sau prezente. „Timp de trei ani – afirma regizorul – teatrul nostru a fost bolnav de Dostoievski, cel care toată viața a pus întrebări fără răspuns... Astăzi, când se întâmplă ce se întâmplă în Rusia, e inutil să comentăm actualitatea acestui roman profetic al lui Dostoievski. Demonii luptă totdeauna pentru putere, declară războaie... Numai că aici nu e vorba de politică. Nu politica este cea care îi mobilizează pe oameni.”

De la versiunea lui Nemirovici-Dancenko din 1913 la Teatrul de Artă, romanul nu a încetat să-i fascineze pe oamenii de teatru – de la Camus la Andrej Wajda –, **revelându-se permanent** ca o tentație și o provocare în același timp. Transpoziția scenică a unei opere românești presupune în general o selecție și ulterior un montaj care, nu de puține ori, riscă să afecteze structura de rezistență a originalului. „Lectura” lui Lev Dodin a evitat primejdiiile unei schematizări excesive a tramei, lăsându-se însă pradă fascinației discursului filosofic, supradimensionat pentru exigențele unei opere scenice. Ceea ce-l subjugă necondiționat pe cititorul romanului nu-i poate oferi spectatorului decât o satisfacție intelectuală parțială.

Textul dostoievskian, de o densitate și o profunzime ideatice rare, se dezvoltă în permanență după modelul triadei hegeliene – teză-antiteză-sinteză – și, în consecință, rareori permite o fragmentare care să nu se transforme în amputare. Regizorul a intuit riscul unei posibile fracturi semantice, dar, în același timp, păstrarea unei partituri monologale excesive a condus către o diminuare considerabilă a ritmului scenic, de unde și dimensiunea neobișnuită a spectacolului.

În ciuda acestui inconvenient, exemplară ni s-a părut rezolvarea problemei spațiului de joc. O scenă înclinată spre stânga – semn al unei lumi în dezechilibru –, un decor esențializat și în permanență metamorfoză dovedesc o admirabilă asimilare a lecției constructiviste. Biserică, salon, casă conspirativă, teren pentru duel, totul devine posibil prin simpla ridicare și coborîre a unor panouri de lemn. Din când în când, un fel de punți laterale aduc la suprafață, din adâncurile „inferului”, victimele „demonilor”, din ce în ce mai numeroase spre final.

Spectacolul-gigant al lui Lev Dodin rezistă în fața unui asemenea efort grație unei trupe impresionante atât prin dimen-

Correspondență de la Paris